

DOI 10.36074/24.07.2020.v2.40

СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАСОБИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Бужинська С.М.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,
психології, початкової освіти та освітнього менеджменту
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

Губанова О.В.

кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного,
господарського і фінансового права
*Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

УКРАЇНА

Актуальність проблеми. У сучасному українському суспільстві шлюб переживає період трансформацій, адже у чоловіків і жінок існують різні уявлення про ідеальний тип сім'ї та про гендерний розподіл сімейних ролей. Все це призводить до того, що союзи партнерів із суперечливими настановами впливають на тип сімейних відносин. Отже, суперечливість сімейних ролей, вузькі межі їх виконання є причиною незадоволення особистісних потреб членів сім'ї, внаслідок чого виникають рольові перевантаження та сімейні конфлікти. Саме тому, актуальним постає питання щодо причин виникнення сімейних конфліктів та засобів психологічної допомоги у їх вирішенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до проблеми сімейного конфлікту значно зріс за останні роки через підвищений загальний рівень конфліктності сучасного суспільства. Найвідоміші праці у цій сфері належать таким вченим як І. Ващенко, С.М. Ємельянову, С.В. Ковальову, Л.В. Кондрацькій, А.І. Кочетову, В.П. Ратнікову, А.М. Трапезніковій, В. Юстіцькісу та іншим [1,2,4,5].

Метою роботи є теоретично дослідити причини виникнення сімейних конфліктів та проаналізувати засоби психологічної допомоги у їх вирішенні.

Виклад основного матеріалу. Сімейний конфлікт явище досить поширене. І це не дивно, адже саме в родині відбуваються тісні контакти між людьми. При цьому кожний з членів сім'ї хоче жити згідно зі своїми ідеями і поглядами, і не завжди виходить порівняти їх зі звичками і переконаннями інших членів сім'ї. На цьому ґрунті і відбуваються сімейні конфлікти, які мають свою динаміку, причини виникнення та особливості вирішення. Зупинимось докладніше на аналізі різних підходів до визначення сімейного конфлікту.

Так, С.М. Ємельянов сімейні конфлікти визначає як протисторою між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів [1]. В.К. Мягера та Т.М. Мішина вважають, що конфлікт у сім'ї виникає у тому випадку, коли обидва учасники прагнуть оволодіти одним і тим самим об'єктом, зайняти одне і те ж місце чи виняткове положення, грати несумісні ролі, досягнути різноспрямованих цілей [5]. Інші дослідники під сімейними конфліктами розуміють конфлікти, що виникають між членами однієї сім'ї як з приводу питань життєдіяльності сім'ї, так і з приводу задоволення різноманітних потреб її членів, відповідності рольової поведінки очікуванням [4,5]. На думку

С.М.Ємельянова, сімейні конфлікти мають свої особливості: 1) сімейні конфлікти відрізняються особливим предметом, специфіка якого обумовлена унікальністю сімейних відносин; 2) сімейні конфлікти мають різну природу виникнення; 3) особливості сімейних конфліктів виявляються в їх динаміці, а також у формах протікання; 4) важкі соціальні наслідки (розлучення, психологічні травми у дітей) [1].

Сімейні конфлікти зазвичай пов'язані з прагненням людей задовольнити ті чи інші потреби або створити умови для їх задоволення без урахування інтересів партнера. Конфлікт, як правило, породжується не однією, а комплексом причин, що підтверджується В.П. Ратніковим, який вважає, що найтипівішими причинами сімейних конфліктів можуть стати такі: претензії на лідерство; розподіл домашніх обов'язків; претензії на управління бюджетом; авторитарний, жорсткий тип взаємовідносин, які склалися в сім'ї; наявність складних матеріальних проблем, які практично не можливо розв'язати; авторитарне втручання родичів у подружні стосунки; наявність протилежних інтересів, прагнень, обмеженість можливостей для задоволення потреб одного із членів сім'ї; психосексуальна несумісність подружжя; незадоволення потреби в значущості свого «Я»; неповага до почуття гідності з боку партнера; незадоволення потреби в позитивних емоціях: відсутність ласки, турботи, уваги і розуміння; пристрасть одного з подружжя до надмірного задоволення своїх потреб (алкоголь, наркотики, і т. ін.); незадоволення потреби у взаємодопомозі і взаєморозумінні з питань ведення домашнього господарства, виховання дітей; розбіжності в потребах щодо проведення дозвілля, захопленнях [4].

А відомий дослідник А.І. Кочетов називає сім основних причин сімейних конфліктів: 1) порушення етики подружніх стосунків (зрада, ревності); 2) біологічна несумісність; 3) непорозуміння подружжя (одного з них) з людьми, які їх оточують, – родичами, знайомими, товаришами; 4) несумісність інтересів і потреб; 5) відмінність педагогічних позицій стосовно дитини; 6) наявність особистісних недоліків або негативних якостей в одного, а часом і в обох; 7) відсутність взаєморозуміння між батьками й дітьми [5].

Українські дослідники І.В. Ващенко та Л.В. Кондрацька зазначають наступні фактори, що сприяють виникненню сімейних конфліктів: важкі фінансові й побутові умови; незадоволення потреби в позитивних емоціях (відсутність ласки, турботи, розуміння); неадекватні рольові очікування; несумісність характерів, конфліктність, грубість, агресивність; відмінність поглядів на сумісне подружнє життя, виховання дітей, ставлення до батьків або родичів; обмеження свободи, активності дій, самовиразу членів сім'ї, сімейний контроль; девіантна або деліквентна поведінка одного із членів сім'ї (алкоголізм, наркоманія, позбавлення волі); фобія втрати дитини батьками; авторитарне втручання родичів в подружні стосунки; сексуальна дисгармонія партнерів по шлюбу [2]. Отже, як бачимо, причини конфліктів, виявлені різними дослідниками, є досить типовими і умовно всіх їх можна поділити на психологічні та соціальні.

До психологічних причин конфліктів насамперед відносимо: емоційні причини (у випадку незадоволення потреби у позитивних переживаннях); психологічна неготовність до шлюбу; різні погляди на спільне життя; різні духовно-моральні орієнтири, система цінностей; протилежні особливості в темпераменті; відсутність довіри і, як наслідок – ревності; боротьба за лідерство у сім'ї; психосексуальна несумісність подружжя тощо. До соціальних причин сімейних конфліктів можна віднести: матеріальні проблеми; житлові складності; відсутність можливостей для задоволення потреб та бажань; соціальне

оточення, наявність підтримки «молодої родини»; процес виховання дітей, у випадку різних моделей виховання; девіантна або деліквентна поведінка одного із членів сім'ї; навички саморегуляції, наявність особистого ресурсу; в тому як фактор конфліктної поведінки.

Щодо засобів психологічної допомоги у вирішенні сімейних конфліктів, то слід зазначити, що сучасна психологічна наука виокремлює декілька форм надання психологічної допомоги, серед яких найпоширенішими є консультування, індивідуальна психотерапія, соціально-психологічний тренінг та групи підтримки і терапія засобами медіації. Психологічне консультування використовують за необхідності інформування та вирішення конкретних життєвих проблем, з якими стикається клієнт. Індивідуальна психотерапія є складним та досить тривалим процесом, спрямованим на вирішення глибоких проблем особистості. Соціально-психологічний тренінг використовують у випадку необхідності розвитку поведінкових навичок, що загалом не передбачає глибокого опрацювання життєвого досвіду клієнта. Група підтримки – проміжна форма роботи, застосування якої дозволяє опрацювати особистісний досвід клієнта з використанням психотерапевтичних технік, що призводить до покращення якості функціонування особистості, а також використати переваги групової форми роботи. Група підтримки характеризується як мала терапевтична група, склад учасників якої є досить однорідним. Тобто у всіх учасників є схожі проблеми, для подолання яких вони звертаються у групи підтримки. Кількість учасників обмежена [3]. Терапія засобами медіації – це процес, в якому нейтральна третя сторона, медіатор, допомагає вирішити конфлікт, сприяючи виробленню добровільного угоди між конфліктуючими сторонами. Медіатор полегшує процес спілкування між сторонами, допомагає глибше зрозуміти їх позиції і інтереси, шукає ефективні шляхи вирішення проблеми, надаючи можливість сторонам прийти власної угоди [3,5].

Таким чином, виходячи з вищезначеного можемо зробити наступні **висновки**: 1. Встановлено, що сімейні конфлікти зазвичай пов'язані з прагненням людей задовольнити ті чи інші потреби або створити умови для їх задоволення без урахування інтересів партнера. 2. Доведено, що причини виникнення сімейних конфліктів мають психологічні та соціальні складові. До психологічних відносимо: неготовність до шлюбу; протилежні особливості в темпераменті; боротьба за лідерство у сім'ї; психосексуальна несумісність подружжя. До соціальних – матеріальні проблеми; житлові складності; соціальне оточення; девіантна поведінка одного із членів сім'ї. 3. Виявлено, що ефективними засобами психологічної допомоги у вирішенні сімейних конфліктів виступають консультування, індивідуальна психотерапія, соціально-психологічний тренінг та групи підтримки та терапія засобами медіації.

Список використаних джерел:

- [1] Андросова, А.С. & Шеленкова, Н.Л. (2019). Специфіка подружніх конфліктів. *Психологічний журнал*, (3). Режим доступу: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/195933/196257>.
- [2] Ващенко, І.В. & Кондрацька, Л.В. (2011). Фактори, що сприяють виникненню сімейних конфліктів. *Проблеми сучасної психології*, (12), 142 – 158.
- [3] Донець, О.І. (2014) *Особливості самосприйняття та самореалізації жінок після розлучення* (автореф. дис. канд. психол. наук). Луганськ, Україна.
- [4] Зозуль, Т. В. (2016). Психологічні чинники конфліктів у молодій сім'ї. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія*, (47), 58 – 65.
- [5] Кругла, Т.О. (2017). Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання. *Медсестринство*, (4), 71 – 74.